

Remissvar från Psykologiska institutionen på: Slutbetänkande av utredningen om en modern föräldraförsäkring (SOU 2017:101)

Inledningsvis beskrivs utredningens uppdrag. Syftet har varit att göra en översyn av reglerna för föräldraledighet och föräldraförsäkring. Mer specifikt vill man "identifiera problem och föreslå åtgärder för att föräldraförsäkringen i högre grad än idag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och även fortsatt bidra till goda uppväxtvillkor."

Utredningen mynnar ut i ett stort antal förslag där några är mera omfattande och andra handlar om smärre korrigeringar i det nuvarande systemet. En av de mest omfattande förändringarna rör förslaget att en ny modell för föräldrapenning bör införas. Den nya modellen innebär bl.a. att till och med barnets tredje levnadsår ska föräldrapenning kunna lämnas under högst 390 dagar av högst 460 dagar. Förslaget innebär en förenkling av tidigare system samt att (vilket man anför i utredningen) man genom denna förändring tillgodoser ett barnperspektiv. Vad som avses med ett barnperspektiv är emellertid oklart. Helt klart är emellertid att man inom samhällsvetenskapen inte menar det som nämns i utredningen "barn ska ges förutsättningar för goda uppväxtvillkor och rätt till vård och omsorg av båda föräldrarna samt att barn har olika behov av föräldrar, av anknytning, av omsorg och vård och att föräldrarna därmed ges en fortsatt möjlighet till en viss flexibilitet när det gäller användningen av föräldrapenning." Denna beskrivning knyter snarare an till FN:s konvention om barns rättigheter än till den inom samhällsvetenskapen gängse definitionen av barnperspektivet. Det ligger nära till hands att misstänka att man inom utredningen använder barnperspektivet snarare än arbetsmarknadspolitiska motiv för att legitimera den föreslagna förändringen av föräldraförsäkringen.

Utredningen föreslår "att för tid efter barnets tredje levnadsår och fram till att barnet har fyllt tio år ska föräldrapenning som huvudregel lämnas under högst tio dagar per barn och år av de högst 460 dagarna, och vid flerbarnsfödelse eller fleradoption under ytterligare högst fyra dagar per barn och år av de högst 170 dagarna för varje barn utöver det första." Dessutom ska inte ersättningen kunna sparas från ett år till ett annat. Om ett av huvudsyftena med förslagen i utredningen är att förenkla systemet, är det svårt (omöjligt) att se på vilket sätt det föreslagna komplicerade systemet efter barnets tredje levnadsår är en förenkling. Att hålla reda på under ett års tid huruvida man erhållit föräldrapenning i tio dagar för det första barnet och fyra för det andra etc., gör det svårt för föräldrarna att fullt ut utnyttja föräldraförsäkringens möjligheter. Att man ska hålla på med detta fram till barnet fyllt tio år gör det dessutom ännu svårare.

Det är positivt att man föreslår att inte ändra föräldraledighetslagens bestämmelser om möjligheterna att till ledighet utan föräldrapenning. Det är även positivt att man föreslår att ta bort lägstanivån inom föräldrapenningen, bl.a. för att ersättningsnivån för lägstanivådagarna är så låg så att den inte fungerar som ersättning för förlorad arbetsinkomst. En konsekvens är som man framhåller i utredningen med andra ord att föräldraförsäkringen därmed inte ger alla föräldrar ekonomiska möjligheter att vårda sina barn under de dagarna som lägstanivån omfattar.

Utredningen framhåller "att föräldrarnas incitament till att dela både föräldrapenning och föräldraledighet mer lika behöver förstärkas." Man föreslår dock inte en fullständig uppdelning av föräldrapenningdagarna på så sätt att hälften av samtliga dagar bör reserveras för vardera vårdnadshavaren. Motiveringen för detta är bl.a. behovet av flexibilitet för föräldrarna samt att en "fullständig uppdelning skulle också kräva mycket stora beteendeförändringar för både män och kvinnor, som på kort sikt kan vara svåra att uppnå." Det är positivt att man föreslår en ökning av reserverade dagar för var och en av föräldrarna från tre till fyra månader, men den argumentering som förs i utredningen för att inte föreslå en fullständig uppdelning är bristfällig. Island hade exempelvis inte tidigare reserverade dagar för fäder, men när man genomförde ett "hans/hennes/båda-system", dvs. 3+3+3 månader, dröjde det endast två år innan nära nog samtliga fäder tog sina reserverade dagar. Det finns även goda exempel från vårt eget land på att familjepolitik driver på förändringar i beteendet (exempelvis i samband med att man ökade de öronmärkta dagarna för fäder från 30 till 60 dagar).

Det är positivt att utredningen föreslår utökade möjligheter för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenningförmåner, exempelvis att "förälders sambo ska likställas med en förälder vid tillämpningen av bestämmelserna om föräldrapenning utan krav på att föräldern ska ha varit gifta med varandra eller ha haft barn tillsammans." Man föreslår också att en vårdnadshavare ska få överlåta en del av sin rätt till föräldrapenning till en person som inte är barnets förälder eller likställd med förälder. Tanken tycks främst vara att ge ensamstående föräldrar en förbättrad möjlighet att få hjälp och avlastning av en närstående i vården av barnet. I familjer med två föräldrar är emellertid en risk med detta att en av föräldrarna (troligtvis pappan) väljer att överlåta dagar till exempelvis någon mor- eller farförälder. Förslaget skulle på så sätt riskera att motverka utredningens ambition att öka jämställdheten mellan män och kvinnor samt att öka fäderns uttag av föräldrapenningdagar. Förslaget om att få överlåta del av sin rätt till föräldrapenning till en annan närstående person borde därför begränsas till ensamstående föräldrar.

Det är positivt att utredningen föreslår att den så kallade snabbhetspremien tas bort. Motiveringen till detta ("att kvinnor i större utsträckning arbetar heltid mellan graviditeterna, med följden att den ojämlika fördelningen mellan betalt och obetalt arbete minskar") borde emellertid kompletteras med en analys av hur den föreslagna åtgärden kommer att påverka nativiteten.

Det är positivt att utredningen föreslår ett utökat skydd för kvinnor med graviditetspenning, dvs. en förlängning av tiden med graviditetspenning. Det är även positivt att Försäkringskassan får i uppdrag att "utveckla möjligheterna för föräldrar att göra en tidig planering av föräldraledigheten. Det är även positivt att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ges i uppdrag att fortsätta arbetet med att informera om konsekvenserna av att fördela föräldrapenningen och föräldraledigheten jämställt. Eftersom forskning visat på betydelsen av arbetsmarknadens parter för ett jämställt användande av föräldrapenningförmånerna, borde emellertid Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens ansträngningar (och resurser) i större utsträckning än vad som nu är fallet riktas mot dessa parter.

